

Μάθημα 50ό

Ἡ αἴσθησις τῆς ὁράσεως τῶν πρωτοπλάστων
ἀπό ἀπαθῆς σέ ἐμπαθή.

Κπανερχόμαστε, παιδιά, στό 6ο χωρίο τοῦ 3ου κε-
φαλαίου τῆς Γενέσεως, πού λέει: «καί εἶδεν ἡ γυ-
νή ὅτι καλόν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καί ὅτι ἀρεστόν
τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καί ὥραϊόν ἐστι τοῦ κατα-
νοῆσαι». Ἡ Εὐα εἶδε ὅτι ἦταν πολύ ὥραϊο τό δένδρο
γιά νά φάει κανεῖς τούς καρπούς του καί ἐπιθυμητό νά
τό βλέπει στά μάτια του καί ὥραϊο νά τό δοκιμάσει γιά
νά ἔχει γνώση.

Ὅπως λέγαμε τήν περασμένη φορά, πέραν τοῦ δι-
αλόγου πού διαμείφθηκε μεταξύ τοῦ διαβόλου καί τῆς
Εὐας, σημαντικότατο ρόλο στήν πώση ἔπαιξαν καί οἱ
αἰσθήσεις τῶν πρωτοπλάστων, καί συγκεκριμένα ἡ ὄ-
ρασις καί ἡ γεύσις. Ὅπως βλέπουμε, τό χωρίο αὐτό εἶ-
ναι γεμάτο ἀπό ἐκφράσεις, ὅπως «εἶδεν», «καλόν», πού
σημαίνει ὥραϊο, «ἀρεστόν τοῖς ὀφθαλμοῖς», πάλι «ἰ-
δεῖν» καί πάλι «ὥραϊόν τοῦ κατανοῆσαι». Βλέπετε πό-
σες φορές ἐπαναλαμβάνει λέξεις συνώνυμες πού ἀνα-
φέρονται στήν ὄρασις; Ἀλλά καί τό «εἰς βρῶσιν», τό νά

φάει κανείς τόν καρπό, αναφέρεται στήν αίσθηση τῆς γεύσεως.

Σημαντικό ρόλο καί ἄξιο προσοχῆς, ὅπως εἶπαμε, ἔπαιξαν οἱ αἰσθήσεις στήν ὅλη αὐτή ὑπόθεση τῆς πώσεως τῶν πρωτοπλάστων. Ἡ αἰτία λοιπόν δέν ἦταν μόνο ὁ διάλογος πού ἀναπτύχθηκε ἀνάμεσα στήν Εὐα καί τόν διάβολο, ἀλλά ἦταν καί οἱ αἰσθήσεις, πού πρόδωσαν τούς πρωτοπλάστους. Βέβαια, οἱ ἴδιοι οἱ πρωτόπλαστοι ἤθελαν καί προδόθηκαν ἀπό τίς αἰσθήσεις τους.

Ὡστόσο τίθεται τό ἐρώτημα: Ποιά εἶναι ἡ θέση τῶν αἰσθήσεων στήν ὑπαρξη τοῦ ἀνθρώπου;

Ὅπως θά δοῦμε σέ ἓνα προσεχές μάθημά μας, ὁ ἄνθρωπος, προκειμένου νά λάβει γνώση τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος, χρησιμοποιεῖ τίς αἰσθήσεις του. Συνεπῶς οἱ αἰσθήσεις εἶναι τά μέσα ἐκεῖνα μέ τά ὁποῖα ὁ νοῦς πληροφορεῖται ὅ,τι συμβαίνει στό ἐξωτερικό του περιβάλλον. Ἐάν δέν βλέπω, ἐάν δέν ἀκούω, ἐάν δέν μυρίζω καί δέν ἀγγίζω, ἀντιλαμβάνεστε ὅτι δέν μπορῶ νά σχηματίσω εἰκόνα τοῦ ἐξωτερικοῦ μου περιβάλλοντος.

Ὅμως, μετά ἀπό τίς αἰσθήσεις, εἶναι ἡ φαντασία, καί μετά τή φαντασία εἶναι ὁ νοῦς. Οἱ αἰσθήσεις εἶναι αὐτές πού ἔρχονται σέ ἄμεση ἐπαφή μέ ὅτιδήποτε ὑλικό· συνεπῶς ἔχουν κάτι τό παχύ. Ἡ φαντασία εἶναι λεπτότερη ἀπό τίς αἰσθήσεις, ἀλλά εἶναι παχύτερη ἀπό τόν νοῦ. Καί τέλος εἶναι ὁ νοῦς. Ὡστε, γιά νά πληροφορηθῶ κάτι πού ὑπάρχει ἔξω ἀπό μένα, ὑπάρχει αὐτή ἡ διαδικασία, αὐτή ἡ πορεία, κατά τήν ὁποία αὐτό θά φθάσει στόν νοῦ μου διαμέσου τῶν αἰσθήσεων καί τῆς

φαντασίας, καί ἔτσι θά λάβω γνώση τοῦ περιβάλλοντός μου.

Πρός τό παρόν δέν θά πῶ τίποτα γιά τή φαντασία· εἶναι ἓνα θέμα πού ἀνήκει σ' ἓνα μάθημα πιό κάτω. Σήμερα θά μιλήσουμε μόνο γιά τίς αἰσθήσεις.

Ἀφοῦ λοιπόν ὁ νοῦς γνωρίζει μέσα ἀπό τίς αἰσθήσεις τό ἐξωτερικό περιβάλλον, τότε οἱ αἰσθήσεις εἶναι τά παράθυρα τοῦ νοῦ. Ὅπως πάω στό παράθυρο καί σκύβω νά δῶ τί συμβαίνει ἔξω, ἔτσι ἀκριβῶς κι ὁ νοῦς σκύβει ἀπό τά πέντε παράθυρα τῶν πέντε αἰσθήσεων γιά νά πληροφορηθεῖ τά περί τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου.

Οἱ αἰσθήσεις ὅμως μόνο γι' αὐτό ἔγιναν; Βεβαίως ἂν ρωτήσουμε γιατί ὁ Θεός δημιουργήσε τίς αἰσθήσεις, θά λέγαμε τά ἑξῆς. Καταρχάς οἱ αἰσθήσεις θά ὑπάρχουν καί στόν καινούργιο κόσμο τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, διότι θά πάρουμε πάλι τό σῶμα μας πίσω, αὐτό πού μέ τόν θάνατο χάνουμε. Αὐτό δέν πρέπει ποτέ νά τό ξεχνᾶμε. Ἄρα λοιπόν πάλι θά ἔχουμε τίς αἰσθήσεις, μέ τή διαφορά πῶς θά εἶναι καινούργιες, μόνο πού δέν μπορούμε νά ξέρουμε τί μορφή θά ἔχουν, πῶς ἀκριβῶς θά εἶναι.

Πρῶτος λόγος πού ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο μέ τίς πέντε του αἰσθήσεις εἶναι γιά νά μπορεῖ νά ἀντιληφθεῖ τόν ἐνανθρωπήσαντα Θεό Λόγο. Δηλαδή ὁ Θεός Λόγος, πού μᾶς δημιουργήσε καί κάποτε πῆρε τήν ἀνθρώπινη φύση, μᾶς ἔδωσε τίς αἰσθήσεις γιά νά μπορούμε νά Τόν δοῦμε καί νά Τόν ἀκούσουμε. Ὁ πρῶτος καί βασικός λόγος εἶναι αὐτός.

Ἄν λοιπόν ρωτήσετε γιατί ὁ Χριστός, ὅπως διαβάζουμε στά εὐαγγέλια, ἄνοιγε τά μάτια τῶν τυφλῶν καί γιατί ἄνοιγε τά ἄφτια τῶν κουφῶν, θά σᾶς ἀπαντήσω:

για νά Τόν δοῦν καί νά Τόν ἀκούσουν! Τώρα, στόν κόσμο αὐτόν, σ' ἓναν κόσμο μέ διεφθαρμένη φύση καί διεστραμμένες αἰσθήσεις, δέν μποροῦμε νά δοῦμε καθαρά τόν Χριστό· ὅταν ὅμως βρεθοῦμε στή Βασιλεία Του, τότε θά Τόν δοῦμε μέ τά μάτια μας. Γι' αὐτό λέει ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, στήν πρώτη του ἐπιστολή, στό 3ο κεφάλαιο, ὅτι «ὁψόμεθα αὐτόν καθὼς ἐστι»¹, θά Τόν δοῦμε ὅπως εἶναι.

Μή σᾶς κάνει ἐντύπωση. Πῶς εἶδαν οἱ τρεῖς μαθητές τόν Χριστό στό ὄρος Θαβώρ, στή Μεταμόρφωση; Ἔτσι θά Τόν δοῦμε κι ἐμεῖς, ἀλλά μέ τήν ἐξῆς διαφορά. Οἱ μαθητές, ἐπειδή δέν διέθεταν ἀκόμη καινούργια μάτια, Τόν εἶδαν «καθὼς ἠδύναντο», ὅπως λέει τό ἀπολυτίκιο τῆς Μεταμορφώσεως, δηλαδή ὅσο μποροῦσαν νά Τόν δοῦν· ὅταν ὅμως βρεθοῦμε στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τότε βεβαίως «ὁψόμεθα αὐτόν καθὼς ἐστι», θά Τόν δοῦμε ὅπως εἶναι.

Αὐτός εἶναι ὁ πρῶτος λόγος. Ὑπάρχει καί ἓνας ἀκόμη λόγος. Οἱ αἰσθήσεις ἔγιναν, δημιουργήθηκαν, γιά νά δοῦμε τό κάλλος, τήν ὁμορφιά τῆς δημιουργίας· καί ἔτσι, διά τῆς δημιουργίας, νά γνωρίσουμε τόν Θεό καί νά Τόν δοξάσουμε.²

1. Α' Ἰωάν. 3, 2. Βλ. Ἀποκ. 22, 4.

2. «Πρέπει λοιπόν νά ἐνθυμηθῇς, ὃ ἀναγνώστα, ὅτι ὁ τὸν ἄόρατον πρῶτον Κόσμον καὶ τὸν ὄρατὸν δεύτερον δημιουργήσας Θεός, "διὰ νά δείξῃ σοφίας μείζονος γνώρισμα καὶ τῆς περὶ τὰς φύσεις πολυτελείας", ὡς εἶπεν ἡ θεολόγος τοῦ Γρηγορίου φωνή.» (Ὁσ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον, Κεφ. Α', Διατὶ ἐγένοντο αἱ Αἰσθήσεις, ἐπιστάσις ἀρχῆς. Ἀνθίμου Γαζῆ, 1801, σ. 26.). Βλ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος ΜΕ', Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, PG 32, 624-664.

Προσέξτε αυτό τό σημείο πού εἶπα· ὅτι θά δοῦμε τήν δημιουργία καί τήν ὁμορφιά της· δέν θά μείνουμε ὅμως σ' αὐτή, ἀλλά διά τῆς δημιουργίας θά ἀναχθοῦμε στόν Θεό, θά Τόν γνωρίσουμε καί θά Τόν δοξάσουμε. Συνεπῶς ὁ ρόλος τῶν αἰσθήσεων, σέ σχέση μέ τήν δημιουργία, εἶναι ρόλος ἀναγωγικός· οἱ αἰσθήσεις μᾶς ἀνάγουν, μᾶς ἀναφέρουν, δηλαδή μᾶς ἀνεβάζουν στόν Θεό Δημιουργό. Δηλαδή, ἀπό τά αἰσθητά κάλλη, τίς αἰσθητές ὁμορφιές τῆς δημιουργίας, ἀναγόμεστε στά νοητά κάλλη.³

Βέβαια οἱ αἰσθήσεις στήν πραγματικότητα εἶναι ἕνα μέσον· εἶναι ἀκριβῶς ὅπως οἱ σωλῆνες τοῦ νεροῦ πού μᾶς φέρνουν τό νερό ἀπό τό ὑδραγωγεῖο. Ἄρα αὐτές ἀπό μόνες τους δέν εὐθύνονται γιά κάτι, καί γι' αὐτό δέν πρέπει οὔτε νά ἐπαινεθοῦν οὔτε νά κατηγορηθοῦν. Πίσω ἀπό τίς αἰσθήσεις εἶναι ὁ νοῦς· γι' αὐτό ὑπάρχει καί ἡ ἔκφραση «*νοῦς ὁρᾷ καί νοῦς ἀκούει*»⁴· στήν πραγματικότητα δηλαδή ὁ νοῦς βλέπει καί ὁ νοῦς ἀκούει.

Νά σᾶς πῶ ἕνα πολύ ἀπλό παράδειγμα.

Πολλές φορές κοιτάζουμε ἕνα ἀντικείμενο, ἀλλά δέν τό βλέπουμε. Ἄν μᾶς δεῖ κάποιος ἄλλος δίπλα, θά βεβαιώσει πώς τό κοιτάζουμε συνεχῶς τό ἀντικείμενο αὐτό. Ἀναμφοβήτητα, στόν ἀμφιβληστροειδῆ μας σχηματίζονται οἱ εἰκόνες τοῦ ἀντικειμένου· καί μάλιστα

3. Βλ. ὁσίου Νικοδήμου Ἁγιορείτου, *Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον*, Κεφ. Α', *Ὅτι διὰ τῆς θεωρίας τῶν κτισμάτων ἀναβαίνει ὁ νοῦς εἰς τὴν γνῶσιν καὶ ἀγάπην τοῦ Κτίστου*, ἐπιστάσις ἀρχιμ. Ἀνθίμου Γαζή, 1801, σ. 21. Πρβλ. *Ρωμ.* 1, 20.

4. Ἀριστοτέλους, *Προβλήματα*, 930a.20.

ἀλλεπάλληλες εἰκόνες, γιατί ἂν ἐμεῖς κάνουμε κάποια κίνηση ἢ τό ἀντικείμενο, ἔχουμε ἀλλεπάλληλες εἰκόνες. Ἀλλά ὁ νοῦς μας μπορεῖ νά εἶναι ἀπασχολημένος σέ ἄλλη σκέψη, καί νά μή καταγράφει τίς εἰκόνες πού τοῦ δίνουν τά μάτια μας. Ἄρα ποιός βλέπει στήν πραγματικότητα; Τά μάτια μας; Ὁχι. Ὁ νοῦς λοιπόν ὁρᾷ, βλέπει, καί ὁ νοῦς ἀκούει.

Ἀλλά ἀπό τήν στιγμή πού ὁ νοῦς τῶν πρωτοπλάστων διαστράφηκε –καί ἀπό τί διαστράφηκε; ἀπό μία σκέψη· ὅτι μποροῦν νά θεωθοῦν· τούς ὑπέβαλε ὁ διάβολος τήν ἰδέα ὅτι μποροῦν νά γίνουν θεοί– ἀπό τήν στιγμή ἐκείνη ἀμέσως διαστράφηκαν καί οἱ αἰσθήσεις, καί δέν μποροῦσαν πιά νά βλέπουν ὅπως ἔβλεπαν πρῶτα.

Συγκεκριμένα, ὅταν ὁ Θεός εἶπε στούς πρωτοπλάστους ἀπό τούς καρπούς αὐτοῦ τοῦ δένδρου δέν θά δοκιμάσετε, ἀναμφισβήτητα οἱ πρωτόπλαστοι εἶδαν τό δένδρο πού τούς ἔδειξε ὁ Κύριος. Τό εἶδαν. Ἀλλά πῶς τό εἶδαν; Ἐδῶ θέλω νά προσέξετε. Τό εἶδαν ἀπαθῶς, δηλαδή χωρίς πάθος. Ἀπλῶς τό εἶδαν. Εἶπαν: Αὐτό εἶναι ἓνα δένδρο. Ὁ Θεός μᾶς εἶπε νά μὴν τό πλησιάσουμε. Δέν θά γευθοῦμε τίποτα ἀπό τό δένδρο αὐτό. Ἀπό τήν στιγμή ὅμως πού τούς ὑποβλήθηκε ἀπό τόν διάβολο ἡ ἰδέα τῆς αὐτοθεώσεως, ἀπό τήν στιγμή ἐκείνη οἱ αἰσθήσεις διαστράφηκαν καί ἄρχισαν νά βλέπουν ἐμπαθῶς. Ἀπό ἀπαθῶς, τώρα βλέπουν ἐμπαθῶς, δηλαδή βλέπουν πλέον μέ πάθος.

Αὐτό εἶναι ἓνα κεντρικό σημεῖο, γιά τό πῶς οἱ αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου ἔπαθαν αὐτήν τήν διαστροφή. Καί θέλω αὐτό νά τό προσέξουμε ἰδιαίτερος.

Ὁ Θεόδωρος Ἐδέσσης λέει πὼς ὁ Ἀδάμ «κακῶς τῇ αἰσθήσει χρησάμενος, τὸ αἰσθητὸν ἐθαύμαζε κάλλος, ὥραϊον δόξαντος αὐτῷ τοῦ καρποῦ πρὸς ὄρασιν, καὶ καλοῦ εἰς βρωσιν, οὐ γενεσάμενος, ἀφῆκε τὴν ἀπόλαυσιν τῶν νοητῶν»⁵. Ὁ Ἀδάμ, δηλαδή, κάνοντας κακὴ χρῆση τῶν αἰσθήσεων, θαύμασε τὸ αἰσθητὸ κάλλος, εἶδε τὸν καρπὸ, καὶ ἀφοῦ τοῦ φάνηκε ὥραϊος στήν ἐμφάνισιν ὁ καρπὸς ἀλλὰ καὶ ἐκλεκτὸς γιὰ νὰ τὸν φάει, δοκιμάζοντάς τον, ἐγκατέλειψε τὴν ἀπόλαυσιν τῶν νοητῶν, δηλαδή τοῦ Θεοῦ. Διότι, λέει ἡ *Γένεση*, τότε εἶδαν οἱ πρωτόπλαστοι, εἶδε ἡ Εὐά, ὅτι ἦταν πολὺ ὥραϊος αὐτός ὁ καρπός. Τάχα δέν ἦταν ὥραϊος καὶ πρὶν; Τώρα τὸν βλέπουν ὅτι εἶναι ὥραϊος; Τί ἐγινε στὰ μάτια; ἄλλαξε κάτι; Δέν ἄλλαξε τίποτε στὰ μάτια τους· ἄλλαξε στὸν νοῦ. Τώρα ὅμως ὁ νοῦς βλέπει χρησιμοποιώντας τὰ μάτια διεστραμμένα, δηλαδή ἐμπαθῶς. Καὶ ἔτσι, μόλις γεύθηκαν, ἄφησαν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν νοητῶν.

Ποιά εἶναι ἡ ἀπόλαυσιν τῶν νοητῶν ποὺ ἄφησαν;

Ἀπόλαυσιν τῶν νοητῶν, πρῶτα-πρῶτα, εἶναι ὁ Θεός, κι ὕστερα ὅ,τι ἄλλο. Αὐτὸ τὸ ἀφήνουν ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐά, καὶ τελικὰ μένουν καὶ κολλοῦν στὴ δημιουργία.

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης λέει: «Τὸ ξύλον ἐκεῖνο τὸ γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, ἡ ἐμπαθὲς αἰσθησίς ἐστιν τῆς φαινομένης κτίσεως»⁶. τὸ δένδρο τῆς γνώσεως εἶναι μιὰ ἐμπαθὲς αἰσθησις τῆς φαινομενικῆς

5. Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν, Θεωρητικόν, Ἐνετίησιν 1782, σελ. 285.

6. Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον, Κεφ. Β', Τίς ἡ τοῦ Ἀδάμ πτώσις, σελ. 26.

φύσεως, τῆς φύσεως ὅπως φαίνεται.⁷

Τί ἦταν λοιπόν τό δένδρο τῆς γνώσεως ἐν προκειμένῳ; Ἦταν μία ἐμπάθεια στίς αἰσθήσεις τῶν πρωτοπλάστων, πού στρέφεται στήν *φαινομένην κτίσιν* – ὄχι στήν *νοητήν*. Συνεπῶς ἐδῶ πρόκειται περί μιᾶς προσκολλήσεως τοῦ νοῦ διὰ τῶν αἰσθήσεων στήν *φαινομένην κτίσιν*, ἡ ὁποία προσκόλλησις εἶναι τό ποιητικό αἶτιο τῆς εἰδωλολατρίας, δηλαδή ἐκεῖνο πού δημιουργεῖ τήν εἰδωλολατρία.

Τί εἶναι ἡ εἰδωλολατρία; Εἰδωλολατρία εἶναι ὅταν βλέπουμε μέ τίς αἰσθήσεις μας τήν κτίσις, καί δέν ἀναγόμεσθε μέ τόν νοῦ μας στόν Θεό, ἀλλά μένουμε σ' αὐτό πού βλέπουμε. Οἱ πρωτόπλαστοι δέν ἔπесαν στήν εἰδωλολατρία, γιατί εἶχαν γνώση τοῦ Θεοῦ· ἀλλά οἱ ταλαίπωροι ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ ἔπесαν στήν εἰδωλολατρία, γιατί δέν ἔβλεπαν πιά τόν Θεό. Οἱ αἰσθήσεις τους διαστράφηκαν, καί ἄρχισαν νά βλέπουν μόνο αὐτό πού ἔβλεπαν, χωρίς νά κάνουν ἀναγωγή στόν Θεό. Αὐτό τό κόλλημα, αὐτή ἡ προσκόλλησις τῶν αἰσθήσεων σέ ὅ,τι βλέπουμε μέσα στήν κτίσις, αὐτό ἀκριβῶς εἶναι ἡ ποιητική αἰτία τῆς εἰδωλολατρίας, δηλαδή αὐτό πού τήν δημιουργεῖ.

Θά ἤθελα αὐτό ἰδιαίτερος νά τό ξέρετε καί νά τό θυμόσαστε. Γι' αὐτό ὁ ἄνθρωπος πού εἶναι ἐμπαθής γί-

7. Βλ. ἁγίου Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια Θεολογικά*, ἑκατοντάς α', νε': «Καί τάχα ξύλον εἶναι γνωστόν καλοῦ καί πονηροῦ, τήν φαινομένην κτίσιν εἰπών τις, οὐχ ἁμαρτήσῃ τῆς ἀληθείας» καί ἑκατοντάς β', λβ': «Ξύλον δὲ γνωστόν καλοῦ καί πονηροῦ ἡ τοῦ σώματος αἴσθησις, ἐν ᾗ τῆς ἀλογίας ὑπάρχει σαφῶς ἡ κίνησις, ἥς κατὰ τὴν πεῖραν, μὴ ἄψασθαι δι' ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος τὴν θεῖαν λαβὼν ἐντολήν, οὐκ ἐφύλαξεν».

νεται ειδωλολάτρης. Βλέπετε τούς αρχαίους Έλληνες· λάτρεψαν τήν Ἀφροδίτη, γιατί ἦταν γεμᾶτοι ἀπό ἐπιθυμίες σαρκικές· λάτρεψαν τόν Βάκχο, τόν Διόνυσσο, γιατί ἦταν κολλημένοι στά οἶνοπνευματώδη ποτά· λάτρεψαν τόν Ἑρμῆ, γιατί ἦταν κολλημένοι στά χρήματα, στό κέρδος, καί οὕτω καθ' ἑξῆς. Λάτρεψαν τήν κτίση διότι ἦταν ρυπαρή ἡ καρδιά τους, καί δέν μπορούσαν νά ἀναχθοῦν στόν Θεό Δημιουργό.

Εἶναι πολύ σοβαρό αὐτό. Γι' αὐτό καί σύγχρονοι φιλόσοφοι, ὅταν ἔχουν ὑλιστικές ἀντιλήψεις, δέν βλέπουν παρά μόνο τήν δημιουργία. Πέραν τῆς δημιουργίας, δέν βλέπουν τίποτε ἄλλο. Ἄν ρωτήσετε τί ἀκριβῶς εἶναι τό φαινόμενο τῆς ἀθεΐας, θά μπορούσαμε βέβαια νά ποῦμε πολλά πράγματα, ἀλλά κυρίως θά λέγαμε ὅτι ἡ καρδιά, ἐπειδή εἶναι ρυπαρή, βρώμικη, δέν μπορεῖ νά δεῖ τόν Θεό. Δηλαδή ἀδυνατεῖ ὁ νοῦς νά κάνει ἀναγωγή καί νά ἀνεβεῖ διά τῶν αἰσθήσεων του στόν Θεό, ἀλλά μένει σέ ὅ,τι βλέπει, κολλάει σ' αὐτά πού βλέπει καί τά θεοποιεῖ.

Γι' αὐτό, παιδιά, προσέξτε. Θέλετε νά μή φθάσετε ποτέ στήν ἀθεΐα; Προσέχετε νά μή κάνετε ἁμαρτίες, καί μάλιστα σαρκικές ἁμαρτίες. Ἄν κάνουμε ἁμαρτίες, μέ τίς ὁποῖες συνθηκολογοῦμε καί τίς δικαιολογοῦμε, τότε εἴμαστε κοντά στήν ειδωλολατρία. Ὅμως μπορεῖ νά κάνουμε ἁμαρτίες, ἀλλά νά μετανοοῦμε. Προσέξτε με, νά μετανοοῦμε, καί νά μή δεχόμαστε ποτέ ὅτι αὐτό πού κάναμε ἦταν σωστό. Ἀνά πᾶσα στιγμή νά λέμε: *Αὐτό εἶναι ἁμαρτία. Τό κάνω, ἀλλά εἶναι ἁμαρτία.* Τότε βεβαίως δέν πᾶμε στήν ειδωλολατρία, γιατί ὑπολογίζουμε καί σκεπτόμαστε τήν ἁμαρτία, ἡ ὁποία εἶναι

σέ σχέση πάντα μέ τόν Θεό.

Ἀπό τήν στιγμή ὅμως πού θά συνθηκολογήσουμε καί θά ἀντιτάξουμε *Γιατί αὐτό νά εἶναι ἁμαρτία;* τότε γλιστρᾶμε πρὸς τήν ἀθεΐα. Βλέπετε, οἱ συμμαθητές σας στό σχολεῖο, παιδιά τοῦ Γυμνασίου καί τοῦ Λυκείου –σέ λίγο θά μιλᾶμε καί γιά παιδιά τοῦ Δημοτικοῦ!– ἀναρωτιοῦνται καί λένε: *Γιατί νά εἶναι αὐτό ἁμαρτία; Ποῦ τό βλέπεις τό κακό;...* Αὐτό σημαίνει ὅτι συνθηκολογοῦν μέ τήν ἁμαρτία. Τά παιδιά αὐτά γρήγορα θά ὀδηγηθοῦν στήν ἀθεΐα, ἐπειδή χάνουν ἀπό τόν ὀπτικό τους ὀρίζοντα τόν Θεό, καθώς οἱ αἰσθήσεις τους ἔχουν κολλήσει στήν κτίση.

Ἔτσι, σαφῶς λέει ἐδῶ τό ἱερό κείμενο ὅτι ἡ Εὐα εἶδε τόν καρπό τοῦ δένδρου. Τί θά πεῖ εἶδε; Θά πεῖ ὅτι ἔκανε χρήση τῆς αἰσθήσεως τῆς ὁράσεως.

Γι' αὐτό, καιρός εἶναι νά δοῦμε, μέ λίγα λόγια, πῶς μποροῦμε νά ξαναγυρίσουμε στήν ἐν Χριστῷ ἀπλότητα, δηλαδή οἱ αἰσθήσεις μας, καί ἰδιαίτερως τά μάτια, νά βλέπουν ὅπως ἔβλεπαν οἱ πρωτόπλαστοι πρὶν ἁμαρτήσουν. Πρέπει νά μάθουμε λοιπόν τί μετέρχεται αὐτή ἡ αἴσθηση τῆς ὁράσεως, γιά νά φυλαχτοῦμε καί νά προσέξουμε.

Εἶπα ἡ ἐν Χριστῷ ἀπλότης. Ναί. Ὅ,τι χάσαμε μέ τόν Ἀδάμ, τό κερδίζουμε, καί κάποτε πολλαπλῶς, μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό. Ὅχι φυσικά χωρίς κόπο· ἀλλά καί μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ· κόπος καί χάρη Θεοῦ. Μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό τό κερδίζουμε πάλι. Γι' αὐτό μᾶς χρειάζεται ὁ Χριστός.

Ποῦ εἶναι ἐκεῖνοι πού λένε ὅτι ὅταν θά γεράσουν, τότε θά γίνουν Χριστιανοί, θά ἀγωνιστοῦν, θά μετανο-

ήσουν;... Παιδιά, έχουμε πολλή δουλειά να κάνουμε. Τό καταλαβαίνετε; Έχουμε πολλή δουλειά! Ξέρετε πόση; γιά όσο χρόνο μᾶς πίστωσε ὁ Θεός, δηλαδή γιά όσο θά ζήσουμε. Δέν μπορούμε νά ἀναβάλλουμε γιά τό μέλλον, καί νά λέμε *ἅμα θά γεράσω, ἅμα θά...* Ὅχι· πρέπει ν' ἀρχίσουμε. Αὐτός εἶναι ὁ σκοπός ἐξ ἄλλου πού κάνουμε τήν κατήχηση ἐδῶ καί σέ νέα παιδιά, σέ νέους ἀνθρώπους· γιά νά ἀρχίσουν ἀπό τώρα τή δουλειά, τό ἔργο τῆς καθάρσεως τῆς καρδιάς.

Ἀρχικά λοιπόν ἄς ἀναφερθοῦμε στή ὅραση.

Ἡ αἴσθηση τῆς ὁράσεως ἔχει ἀρκετούς χαρακτη-
ρισμούς. Λέγεται *βασιλικωτάτη αἴσθησις*. Διότι, ἀπό
τίς πέντε αἰσθήσεις μας, ἂν μᾶς ἔλεγαν ὅτι θά μᾶς ἀ-
φήσουν μόνο μία καί θά μᾶς ἀφαιρέσουν τίς τέσσερις,
ποιά θά προτιμούσαμε; Ἀναμφισβήτητα θά προτιμού-
σαμε νά εἴμαστε κουφοί, θά προτιμούσαμε νά μὴν ἔ-
χουμε γεύση ἢ ὄσφρηση, ἀλλά τά μάτια μας τά θέλου-
με· γι' αὐτό καί λέγεται *βασιλικωτάτη αἴσθησις*.

Ἀκόμη, ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας εἶπε ὅτι τά μάτια εἶ-
ναι οἱ *λύχνοι τοῦ σώματος*,⁸ εἶναι τά λυχνάρια τοῦ σώ-
ματος, μέ τά ὁποῖα μπορεῖ κανεῖς νά βλέπει, δηλαδή
σάν νά ἔχει ἀνάψει φῶς· διότι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἔχει
τά μάτια του, τότε ἔχει φῶς καί βλέπει τί γίνεται γύρω
του.⁹

8. Βλ. *Μαθ.* 6, 22.

9. Στόν ἀρχαῖο κόσμο τό φῶς εἶχε θεοποιηθεῖ, σέ συνδυασμό μέ
τήν ὅραση, καί τόση σημασία ἀπεδιδόταν στή σχέση αὐτή, ὥστε
τό ζῆν θεωρεῖτο ἰσοτίμο τοῦ *ὁρᾶν*. Ὁ Ὅμηρος ὑποστήριξε πῶς ἡ
ὅραση ἐπιτελεῖται διὰ *ἀκτίνων λεπτοφυοῦς πυρός*, τό ὁποῖο ἐκ-
πέμπεται ἀπό τό ἐσωτερικό τοῦ ὀφθαλμοῦ πρὸς τά ἔξω. Ὁ Ἀлк-

Ἀκόμη, τὰ μάτια ὀνομάστηκαν οἱ δύο φωστήρες τοῦ προσώπου. Εἶναι κατ' ἀπομίμηση, κατ' ἀναλογίαν τῶν δύο φωστήρων τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ ἡλίου καί τῆς σελήνης.¹⁰ Τό πρόσωπο θεωρεῖται σάν ἓνας οὐρανός, καί ἔχει δύο φωστήρες, δηλαδή δύο ἀστέρια νά φωτίζουν. Αὐτά τὰ δύο ἀστέρια εἶναι τὰ δύο μάτια.

Ἀκόμη, τὰ μάτια ὀνομάστηκαν οἱ δύο πρῶτοι κλέπται τῆς ἁμαρτίας. Αὐτοί εἶναι οἱ πρῶτοι πού κλέβουν τήν ἁμαρτία· θά τό δοῦμε λίγο πιό κάτω πῶς.

Ὀνομάστηκαν ἐπίσης καί οἱ πλόκαμοι τῆς ψυχῆς. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ χαμαιλέον βγάζει μιά γλώσσα μεγάλου μήκους, ἀρπάζει τό ἔντομο καί τό φέρνει πίσω στό στόμα του, ἢ ὅπως τό χταπόδι ἀπλώνει τὰ πλοκάμια του καί πιάνει τό θῦμα του, τή λεία του, ἔτσι καί τὰ μάτια εἶναι οἱ ἀόρατοι πλόκαμοι τῆς ψυχῆς, μέ τούς ὁποίους συλλαμβάνει ἡ ψυχὴ ἐκεῖνο πού θέλει.

Ἀκόμη, τὰ μάτια ὀνομάστηκαν τὰ δύο ἀόρατα χέρια. Οἱ τρεῖς μάλιστα τελευταῖοι χαρακτηρισμοί εἶναι τῆς αὐτῆς κατηγορίας. Δηλαδή, σάν νά βγαίνουν ἀπό τὰ μάτια δυό μεγάλα χέρια καί ἀρχίζουν νά κλέβουν, ὅπως σᾶς εἶπα προηγουμένως. Πῶς κλέβουν; Βλέπω τούς θησαυρούς τοῦ ἄλλου, βλέπω τίς ὁμορφιές τοῦ

μαίων ὁ Κροτωνιάτης, γιά τήν ἐρμηνεία τῆς ὁράσεως, ὑπέθετε τήν ὑπαρξή ἐσωτερικοῦ πυρός ἐντός τοῦ ὀφθαλμοῦ, τό ὁποῖο ἐκβάλλεται πρὸς τὰ ἔξω. Ὁ Πλάτων, στό ἔργο του *Τίμαιος*, ἀναφέρει ὅτι οἱ ἀκτίνες τοῦ φωτός ἐκπέμπονται ἀπό τόν ὀφθαλμό (τό ὀπτικό πῦρ), καί μέ τό ἐξωτερικό φῶς (τό ρευστό πῦρ) σχηματίζουν τό σῶμα τῆς ὁράσεως (τόν ὀπτικό κῶνο), τό ὁποῖο, ἀνακλῶμενο πάλι στόν ὀφθαλμό, μεταφέρεται στόν ἐγκέφαλο. Πρβλ. «ὀφθαλμοὶ Κυρίου μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότεροι» (Σ. Σειρ. 23, 19)

10. Βλ. Γέν. 1, 14-16.

άλλου... και τίς κλέβω. Όταν ο άλλος μου πει *εἶσαι κλέφτης*, θά πω: *Μέ εἶδες νά μετακινήσω κάτι; εἶδες τίποτα νά κλείψω;* Καί ὅμως κλέβουμε τά ξένα κάλλη, τίς ξένες ὁμορφιές, τά ξένα πράγματα, τά πάντα κλέβουμε. Ἀπό τά μάτια βγαίνουν αὐτά τά δύο χέρια καί κλέβουν τά πάντα.

Ἀλλά τά μάτια θεωροῦνται ἐπίσης ὅτι ἔχουν καί ἀφή λεπτότερη ἀπό τήν ἀφή. Εἶναι γνωστό ὅτι ὅταν πιάσω κάτι μέ τό χέρι μου, ἀντιλαμβάνομαι τί πιάνω. Καί τά μάτια μου πιάνουν, ἀλλά μέ μία λεπτότερη ἀφή. Βλέπετε, πηγαίνουν σέ πρόσωπα, σέ ἀντικείμενα, καί τά πιάνουν! Πῶς; Βλέποντας, μέ αὐτήν τή λεπτή ἀφή. Καί ἔτσι ἡ αἴσθηση τῶν ματιῶν εἶναι πράγματι καταπληκτική.

Τί πρέπει νά κάνουμε λοιπόν, ἄν τά μάτια μας εἶναι δύο *κλέφτες τῆς ἁμαρτίας*, ἀφοῦ μέ αὐτά ἁμαρτάνουμε; Πρέπει νά τά φυλάξουμε τά μάτια μας. Διότι, ἄν δέν τά φυλάξουμε, τότε θά πάθουμε πολύ κακό.

Θά ἤθελα νά σᾶς πῶ μερικά παραδείγματα ἀνθρώπων ἢ λαῶν πού δέν φύλαξαν τά μάτια τους, γιά νά δεῖτε τί ἔχουν πάθει.

Σᾶς θυμίζω πρῶτα-πρῶτα τόν Ἀδάμ καί τήν Εὕα· δέν φύλαξαν τά μάτια τους, καί ἔχασαν τόν παράδεισο. Ὁ ἅγιος Νικοδήμος λέει: *«Ακούεις; εἶδε φησίν, εἶδεν, ἔπαθεν, ἔλαβεν, ἔφαγεν, ἔθανεν»*¹¹. Ἀκοῦς; Εἶδε, λέει, ἡ Εὕα· εἶδε τόν καρπό, ἔπαθε, δηλαδή ἐμπαθῶς κινήθηκε, πῆρε μέ τό χέρι της, ἔφαγε καί πέθανε. Εἶδατε ἀπό ποῦ ξεκίνησε;

11. Βλ. ὁσ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον*, Γ', *Παραδείγματα τῶν μὴ φυλαξάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς*, σ. 55.

Ἄλλο παράδειγμα εἶναι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήθ.

Ὁ Σήθ γεννήθηκε σέ ἀντικατάσταση τοῦ Ἀβελ. Ὅπως θά ξέρετε, ὁ Θεός εἶχε πεῖ στούς ἀπογόνους τοῦ Σήθ νά μή μιγοῦν μέ τούς ἀπογόνους τοῦ Κάιν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν διαφθαρεῖ. Ἀλλά, λέει ἐκεῖ ἡ *Γένεση*, «*ιδόντες δέ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας...*»¹². Εἶδαν οἱ ἄνδρες, ἀπόγονοι τοῦ Σήθ, τίς γυναῖκες τῶν ἀπογόνων τοῦ Κάιν ὅτι ἦταν ὡραῖες, καί παρὰ τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ νά μή μιγοῦν αὐτοί οἱ δύο κλάδοι, ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ, παντρεύτηκαν τίς γυναῖκες αὐτές, ὑπέστησαν ἠθική φθορά, καί τό ἀποτέλεσμα τῆς ἀναμείξεως αὐτῆς, αὐτῶν τῶν γάμων, ἦταν ὁ κατακλυσμός τοῦ Νῶε. Ὁ Θεός, ρίχνοντας μιά ματιά μετά σ' αὐτούς τούς ἀνθρώπους, εἶπε: «*οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας*»¹³. Δέν θά μείνει πιά τό Πνεῦμα μου τό Ἅγιο σ' αὐτούς, γιατί ἔγιναν σαρκικοί ἄνθρωποι.

Εἶδατε; Καί ἦλθε ὁ κατακλυσμός! Θά γινόταν ὁ κατακλυσμός, ἐάν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήθ πρόσεχαν, καί δέν ἔβλεπαν τίς γυναῖκες τῶν ἀπογόνων τοῦ Κάιν μέ ἐμπάθεια; Δέν θά γινόταν. Ἀλλά δέν πρόσεξαν. Τί δέν πρόσεξαν; Τά μάτια τους δέν πρόσεξαν· γι' αὐτό ἔγινε ὁ κατακλυσμός.

Ἀκόμη, σᾶς θυμίζω τούς κατοίκους Σοδόμων καί Γομόρρας. Αὐτοί εἶδαν, λέει ἡ *Γένεση*, ἐκείνους τούς δύο ἀγγέλους, τούς δύο ἄνδρες, πού στήν πραγματικό-

12. *Γέν.* 6, 2.

13. *Γέν.* 6, 3.

τητα ἦταν ἄγγελοι εἰς τύπον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Συγκεκριμένα, τὰ δύο πρόσωπα πού κατέβηκαν στὰ Σόδομα ἦταν εἰς τύπον τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.¹⁴ Ὅταν εἶδαν λοιπόν αὐτούς τοὺς ὠραίους ἄνδρες, πῆγαν καί χτυποῦσαν τὴν πόρτα τοῦ Λῶτ ζητώντας τους νά ἁμαρτήσουν! Εἶναι αὐτές οἱ ἁμαρτίες πού στήν ἐποχή μας γίνονται τόσο πληθωρικά!... Παιδάκια, προσέξτε πάρα πολύ!... Καί οἱ ἄγγελοι εἶπαν στόν Λῶτ: Ἑτοιμάσου νά βγεῖς ἀπὸ τὴν πόλη, γιατί μέχρι τό πρωὶ οἱ πόλεις αὐτές θά ἔχουν καταστραφεῖ.¹⁵ Καί δέν σώθηκε οὔτε ἓνας!

Τί λέτε; ἔάν πρόσεχαν τὰ μάτια τους οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, θά ἔπεφταν σ' αὐτά τὰ βαριά ἁμαρτήματα;

Σᾶς θυμίζω ἀκόμη τόν Συχέμ, πού ἦταν δίπλα στήν κατασκήνωση τοῦ Ἰακώβ. Ὅπως ξέρετε, ὁ Ἰακώβ εἶχε δώδεκα ἀγόρια, εἶχε καί πολλά κορίτσια· ἀναφέρεται ὅμως μόνο ἓνα κορίτσι, γιατί ἔγινε μιά ἱστορία μέ τό

14. Ἡ τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ στήν Παλαιά Διαθήκη δέν ἀναφέρεται ξεκάθαρα, γιά νά μή νομισθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί, ἀλλὰ ὑπαινίσσεται ἤδη ἀπὸ τό πρῶτο βιβλίο της (Γέν. 1,1-2. 1,26. 3,22. 11,7. 19,24). Τό ἐβραϊκό κείμενο στὰ σημεῖα αὐτά –καί σέ πολλά ἄλλα– γιά τή λέξη Θεός χρησιμοποιεῖ τή λέξη *Ἐλοχέμ*, πού ὅμως εἶναι σέ πληθυντικό ἀριθμό, παρ' ὅλο πού τονίζεται ὅτι ἓνας μόνο Θεός ὑπάρχει. Βλ. Μεγ. Ἀθανασίου, PG 28, 1216-1227, π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Τόμοι Α' καί Β', Μαθήματα 3ο καί 13ο*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης, 2017-2018, Νικολάου Σωτηροπούλου, *Ἀντιχριστικόν Ἐγχειρίδιον*, ἐκδ. Ὁ Σταυρός, Ἀθήναι 1978, σσ. 32-34, τοῦ ἰδίου, *Ἰησοῦς Γιαχβέ*, ἐκδ. Ὁ Σταυρός, Ἀθήναι 21988, σσ. 81-82, καί *Τό Ἅγιον Πνεῦμα Γιαχβέ, Τά Μυστηριώδη Κεφάλαια τῆς Γενέσεως 18-19*, ἐκδ. Ὁ Σταυρός, Ἀθήναι 2006, σσ. 21-23.

15. Γέν. 19, 15.

κορίτσι αυτό, πού τό ἔλεγαν Δείνα. Αὐτή λοιπόν εἶχε περιέργεια νά πάει νά δεῖ τί κάνουν οἱ Συχεμιῖτες. Τήν εἶδε ὁ γιός τοῦ βασιλέως τῶν Συχεμιτῶν, πού τόν ἔλεγαν Συχέμ, καί τήν ἄρπαξε, τήν ἀπήγαγε. Τό ἔμαθαν τ' ἀδέλφια της, καί χωρίς νά ρωτήσουν τόν πατέρα τους, ἰδίως μάλιστα δύο ἀδέλφια –δέν σᾶς λέω πιό πολλά· εἶναι μεγάλη ἱστορία–, πῆγαν καί ἔσφαξαν τόν Συχέμ καί μαζί ὅλους τούς ἄνδρες τῆς πόλεως, γιά νά πάρουν πίσω τήν ἀδελφή τους.¹⁶

Ἄν ἐκείνη δέν ἦταν περιέργη καί ἄν ὁ Συχέμ δέν ἔβλεπε αὐτήν ὅτι ἦταν ὠραία κοπέλα, θά γινόταν αὐτή ἡ ἱστορία; θά πάθαιναν αὐτό πού ἔπαθαν;

Καί τέλος, σᾶς θυμίζω τόν Δαβίδ, πού ἔκανε διπλό ἁμάρτημα, φόνο καί μοιχεία, γιατί κάποτε κοίταξε ἀπό τήν ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ του ἓνα γυναικεῖο πρόσωπο, τήν Βηρσαβέ.¹⁷

Ὅποτε βλέπει κανεῖς πόσο σπουδαῖο πράγμα εἶναι τό φύλαγμα τῶν ματιῶν· γι' αὐτό, παιδιά, ἄς προσέχουμε.

Ὑπάρχει μία ἔκφραση πού λέει ὅτι *ἐκ τοῦ ὄρᾱν τίκεται τό ἐρᾶν*. Ἀπό τά μάτια γεννιέται ὁ ἔρωτας. Τό ὄρᾱν εἶναι ἀπαρέμφατο τοῦ ὄρῶ, βλέπω, καί τό ἐρᾶν εἶναι ἀπαρέμφατο τοῦ ἐρῶμαι, ἐρωτεύομαι. Δηλαδή, μέ τό νά βλέπω, ἐρωτεύομαι.¹⁸

Γι' αὐτό ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ὅπως λέει ὁ μέγας Βασίλειος, ὅταν νίκησε καί κατέλαβε τούς Πέρσες, τό-

16. Βλ. Γέν. κεφ. 34.

17. Βλ. Α' Βασ. κεφ. 11.

18. Βλ. ὁσ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον*, Γ', *Ὅτι ἐκ τοῦ ὄρᾱν τίκεται τό ἐρᾶν καὶ ἀντιστρόφως*, σ. 56-58.

τε, όταν ἐκεῖνοι τοῦ μίλησαν γιά τόν γυναικωνίτη τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, «οὐδὲ προσβλέψαι ἤξιωσε»¹⁹. ἀπαξίωσε νά ρίξει οὔτε μιά ματιά!... Δέν θέλησε οὔτε κἄν νά κοιτάξει, γιατί ἀκριβῶς γνώριζε ὅτι μπορούσε νά αἰχμαλωτισθεῖ ἀπό τά μάτια του.

Γι' αὐτό, παιδιά, ἡ Ἀγία Γραφή, στό βιβλίο τῶν *Παροιμιῶν*, μᾶς εἰδοποιεῖ: «οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν»²⁰, τά μάτια σου νά βλέπουν σωστά.

Ὁ δέ Ἰώβ μᾶς σημειώνει: «*Διαθήκην ἐθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ οὐ μὴ συνήσω ἐπὶ παρθένον*»²¹. Ἐκανα συμφωνία μέ τά μάτια μου, λέει, νά τά προσέχω νά μὴ κοιτάξουν περίεργα τίς νεαρές κοπέλες. Εἶδατε; ἔκανα συμφωνία!

Μάλιστα, ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, λέει ὅτι γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ ἱριδα τοῦ ματιοῦ λέγεται *κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ* –καί *κόρη* θά πεῖ παρθένος– γιά νά διατηροῦμε τήν *κόρη* τοῦ ματιοῦ μας παρθενική. Θά ἦταν

19. «Ὁ τῶν Μακεδόνων Ἀλέξανδρος, τὰς θυγατέρας Δαρείου αἰχμαλώτους λαβὼν, θαυμαστόν τι οἶον τὸ κάλλος παρέχειν μαρτυρουμένας, οὐδὲ προσιδεῖν ἤξιωσεν, αἰσχρὸν εἶναι, λέγων, τὸν ἄνδρα ἐλόντα, ὑπὸ γυναικῶν ἡττηθῆναι.» (PG 32, 1345). «Ἀλλ' Ἀλέξανδρος, ὡς ἔοικε τοῦ νικᾶν τοὺς πολεμίους τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ βασιλικώτερον ἡγούμενος, οὔτε τούτων ἔθιγεν, οὔτ' ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου ... τὰς δ' ἄλλας αἰχμαλώτους ὁρῶν ὁ Ἀλέξανδρος, κάλλει καὶ μεγέθει διαφερούσας, ἔλεγε παίζων ὡς εἰσὶν ἀλγυρόνες ὀμμάτων αἱ Περσίδες. ἀντεπιδεικνύμενος δὲ πρὸς τὴν ιδέαν τὴν ἐκείνων, τὸ τῆς ἰδίας ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης κάλλος, ὥσπερ ἀψύχους εἰκόνας ἀγαλμάτων παρέπεμπε» (Πλουτάρχου, Ἀλέξανδρος καὶ Καίσαρ, 21.7-11) Βλ. ἄγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Περὶ παρθενίας...*, PG 96, 245.

20. *Παρ.* 4, 25.

21. Ἰώβ 31, 1.

περίεργο, λέει, νά τήν ὀνομάζεις *κόρη*, δηλαδή παρθέ-
νο, καί νά μή βλέπεις παρθενικά, νά μή βλέπεις σωστά,
νά βλέπεις βρώμικα.²²

Ὁ δέ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος μᾶς εἰδοποιεῖ
καί μᾶς λέει: «*Μή συναρπασθῇς σοῖς βλεφάροις, εἰ
δυνατόν, μέχρι καί παροράματος.*»²³. Μή παρασυρθεῖς
ἀπό τά μάτια σου, οὔτε καί μέ τήν ἄκρη τοῦ ματιοῦ
σου, ἄν εἶναι δυνατόν. Αὐτό εἶναι τό *παρόραμα*· ἡ ἄ-
κρη τοῦ ματιοῦ μου κάτι νά πάρει.

Ἔτσι μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ὑπάρχει τό *ἀπλῶς ὁ-
ρᾶν*, νά βλέπω ἀπλᾶ, ὑπάρχει τό *ἐκατέρωθεν καί περι-
έργως ὁρᾶν*, νά βλέπω ἀπό ἐδῶ κι ἀπό ἐκεῖ μέ περιέρ-
γεια, ὑπάρχει καί τό *παρορᾶν*, νά βλέπω κάπως πλάγι-
α, δηλαδή νά μήν προσέχω μέν, ἀλλά κάτι νά ἄρπάζω.
Πολλές φορές τό κάνουμε κι αὐτό.

Τί πρέπει νά κάνουμε;

Ὅπως θά ξέρετε, τά μάτια μας πολλές φορές μᾶς
προδίδουν. Τά μάτια, μέσα στήν ἡμέρα πού κινούμα-

22. «Οὐ μόνον τὸ σῶμα ἀνέπαφον, ἀλλὰ καὶ τὰς βολὰς τῶν ὀ-
φθαλμῶν, ἃς κόρας διὰ τοῦτο καλοῦμεν, παρθέτους εἶναι χρή,
καὶ μὴ πιστεύειν αὐταῖς ἀναισχύντως καὶ ἀκρατῶς ἐστιάσθαι
τοῖς ἄλλοτριοῖς κάλλεσιν, ἵνα μὴ ἀπὸ τῆς θέας ἐπὶ τὴν πρᾶξιν
παιδαγωγηθῶσιν.» (Παύλῳ πρεσβυτέρῳ, Βιβλ. Ε', ΜC', PG 78,
1353BC). «Αἱ κόραι αἱ εἶσω τῶν ὀφθαλμῶν, καθάπερ παρθένοι
ἐν θαλάμοις ἰδρυμέναι καὶ τοῖς βλεφάροις καθάπερ παραπετά-
σμασι κεκαλυμμέναι, δίκαιαι ἂν εἶεν ὑπὸ σῶφρονος λογισμοῦ ἐ-
πιτροπεύεσθαι, ἵνα ἐρυθριῶσι μὲν αἰεὶ καὶ αἰσχύνωνται ᾧ δεῖ. Εἰ
γὰρ τοῦτο δρᾶσαιεν, φυλάξαιεν ἀληθῶς τὸ πρέπον παρθένοις·
εἰ δὲ ἀκρατῶς καὶ ἀναισχύντως καθορῶεν, κύνες ἀντὶ παρθένων
εὗρεθήσονται, τοῖς ἄλλοτριοῖς κάλλεσιν ἐπιλυτιπῶσαι.» (Ηλία δι-
ακόνῳ, Βιβλ. Ε', PMC', PG 78, 1412C)

23. Λόγος ΜΔ', Εἰς τὴν καινὴν Κυριακὴν, C', PG 36, 613BC.

στε, φωτογραφίζουν χιλιάδες εικόνες. Κινούνται ἐλεύθερα τὰ μάτια. Ἀλλά, ἀφοῦ κινούνται ἐλεύθερα, καὶ δέν ξέρουμε πάντοτε τί θά δοῦμε, καὶ πολλές φορές τὰ μάτια μπορεῖ νά προδώσουν τὸν νοῦ μας, θά πρέπει νά προσέχει ἡ καρδιά. Γι' αὐτό λέει ἡ Ἁγία Γραφή «πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν»²⁴, μέ κάθε τρόπο φύλαγε τὴν καρδιά σου. Ναί. Μπορεῖ βεβαίως κάτι νά εἶδες, ὅχι γυρεύνοντάς το, ἀλλά ἄθελά σου· αὐτό ὅμως πού εἶδες –προσοχή!– πέταξέ το γρήγορα· μήν κατέβει στήν καρδιά σου, μήν τό καλλιεργήσεις μέσα σου.

Γι' αὐτό, ὅπως ἐρμηνεύουν οἱ Πατέρες, δέν λέει *πάση φυλακῇ τήρει* σοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλά «*πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν*».²⁵ Δέν λέει μέ κάθε τρόπο νά φυλᾷς τὰ μάτια σου, γιατί εἶναι ἀδύνατον αὐτό, ἀλλά μέ κάθε τρόπο νά φυλᾷς τὴν καρδιά σου. Ὡστε ἐκεῖνο πού γιά μιά στιγμή εἶδες –δέν τό παρασκεύασες ἐσύ· τυχαῖο ἦταν– νά μήν κατέβει στήν καρδιά σου, νά μή στηθεῖ ἐκεῖ, γιά νά μή σοῦ κάνει κακό.

Γι' αὐτό πάλι λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος: «*Εἶδωλον οὐκ ἔστησα τῆς ἁμαρτίας. Εἶδωλον ἔστη; προᾶξιν ἐκπεφεύγαμεν.*»²⁶. Δηλαδή, δέν ἔστησα τό εἶδωλο τῆς ἁμαρτίας. Εἶδατε; Τό εἶδωλο τῆς ἁμαρτίας! Καί τό εἶδωλο τῆς ἁμαρτίας ξέρετε ποῦ στήνεται; στήν φαντασία.

24. Παροιμ. 4, 23.

25. «Τούτου χάριν καὶ ἡ σοφὴ παροιμία οὐ λέγει "πάση φυλακῇ τήρει τοὺς ὀφθαλμούς", ἀλλὰ "πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν"· ἐκεῖνὴ μάλιστα ἐπιθεῖσα τὴν ἰατρείαν τῆς φυλακῆς, τῇ κεχηρημένῃ τοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς ἃ βούλεται.» (Μεγ. Ἀθανασίου, *Περὶ τῶν ὁκτῶ τῆς κακίας λογισμῶν*, PG 28, 877C)

26. *Εἰς εὐγενῆ δύστροπον*, PG 37, 932-933.

Ἔχασα τό ἀντικείμενο ἀπό τό ὀπτικό μου πεδίο· τό εἶδα, ἔφυγε. Τώρα εἶμαι μόνος μου, καί στή φαντασία μου κάνω ἀναπαραγωγή. Γιά τή φαντασία θά μιλήσουμε προσεχῶς. Κατόπιν ἀρχίζει νά καλλιεργεῖται μέσα μας αὐτό τό κάτι, ἡ καρδιά ἀρχίζει νά τό ἐπιθυμεῖ, καί ἔτσι ξεκινᾷ ἡ διαδικασία τῆς ἁμαρτίας.

Ἀλλά δέν ἔστησα, λέει, τό εἶδωλο τῆς ἁμαρτίας. Ἄν ὅμως αὐτό στήθηκε, τότε ἀμέσως παίρνω δρόμο νά φύγω, γιά νά μήν κάνω καμμία δοκιμή τῆς ἁμαρτίας· «πεῖραν ἐκπεφύγαμεν», δηλαδή τήν πράξη τήν ἔχουμε ἀποφύγει. Μή δοκιμάσουμε ἐκεῖνο πού εἶδαμε.

Προσέξτε: μή δοκιμάσουμε ἐκεῖνο πού εἶδαμε! Εἶδα νά καπνίζει ὁ ἄλλος; μή δώσω σημασία. Μήν πάρω κι ἐγώ τό τσιγάρο νά τό καπνίσω. Βεβαίως εἶπα τό πιό ἐλαφρύ παράδειγμα, τό τσιγάρο· ὑπάρχουν ἄλλα πολύ πιό βαριά.

Πῶς ἀκόμη μπορῶ νά φυλαχθῶ;

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέει ἕναν θαυμάσιο τρόπο· ἀκοῦστε τον: «Μὴ τοίνυν μηδὲ ἐνταῦθα τῷ ἄνθει πρόσεχε· ἀλλ' ἐνδότερον διάβηθι τῷ λογισμῷ, καὶ τὸ δέγμα τὸ καλὸν ἐκεῖνο περιελὼν τῷ λογισμῷ, περιεργάζου τὰ ὑπὸ τοῦτο κείμενα.»²⁷ Μήν προσέχεις λοιπὸν ἐδῶ τὸ ἄνθος, τήν ἐμφάνισή του, ἀλλά νά προχωρήσεις τὸν λογισμό σου στὰ βαθύτερα, καί ἂν συλλάβεις μέ τὸν λογισμό σου τὸ δέγμα ἐκεῖνο τὸ ὥραϊο, νά ἐξετάσεις αὐτὰ πού εἶναι κάτω ἀπὸ αὐτό.

Ἐδῶ ἔχουμε τὸ ἄνθος τῆς νεότητος· πολλές φορές ἔχουμε ὥραϊα πρόσωπα, ὥραϊα ἐπιδερμίδα, ὥραϊα μά-

27. Ὁμιλία Ζ', PG 61, 453. Βλ. καὶ Λόγος ΙΔ', Περὶ γυναικῶν καὶ κάλλους, PG 63, 659.

τια, ώραῖο σῶμα, ἔχουμε ώραῖα χαρακτηριστικά. Πρόσεξε, λέει· ὅταν δεῖς ἓνα ώραῖο πρόσωπο καί νομίζεις ὅτι αὐτό σέ ἐνόηλε –γιατί, ἐπιτέλους, ὁ Θεός ἔκανε ώραῖους τούς ἀνθρώπους– τότε πρόσεξε! Εἶπαμε πῶς ἡ αἴσθησις τῆς ὁράσεως πλέον εἶναι ἐμπαθής· δέν εἶναι ἀπαθής· γι' αὐτό πρέπει νά προσέξουμε. Θά γυρίσεις τά μάτια σου ἀλλοῦ· δέν θά κοιτάξεις πολύ, γιά νά μήν αἰχμαλωτισθεῖ ἡ καρδιά σου. Ὡστόσο, ἂν πάει νά αἰχμαλωτισθεῖ ἡ καρδιά σου, ἂν πειράχτηκες ἀπό ἐκεῖνο πού εἶδες, τότε, λέει, προσπάθησε νά δεῖς κάτω ἀπό τό δέσμα, πού σου φάνηκε πολύ ώραῖο. Τί θά δεῖς; Θά δεῖς κρέας, λέει, αἷμα, σάρκες... θά δεῖς δηλαδή κάτι πού εἶναι ἄσχημο. Ἄν δεῖτε ἓνα πρόσωπο πολύ ώραῖο, καί κάποια στιγμή, ἀπό ἓνα ἀτύχημα, τό δεῖτε αἰμόφυρτο καί νά εἶναι κρεμασμένα τά κρέατα ἐπάνω στό πρόσωπο, πῶς θά αἰσθανόσαστε; θά λέγατε *τί ώραῖο πρόσωπο*;...

Λοιπόν, ὅταν βλέπεις ώραῖο πρόσωπο καί νομίζεις ὅτι θά σέ πειράξει, κάνε αὐτό· νά μεταφέρεις τή σκέψη σου καί νά πεῖς: *Τί εἶναι τό ώραῖο; Χῶμα εἶναι!* Ἄν σκαλίσω λίγο πιό μέσα ἀπό τό δέσμα, εἶναι κάτι ἄσχημο. Ὁ μέγας Βασίλειος λέει *πῆγαινε κοντά νά δεῖς*. Θά λέγαμε σήμερα *πάρε ἓναν φακό νά δεῖς*. Πόσο ἄσχημο εἶναι... ἔχει λακκοῦβες τό δέσμα! Αὐτό λοιπόν εἶναι πού σέ ἔκανε νά ἐρωτευτεῖς;... Ἄν ἔχουμε αὐτήν τήν εἰκόνα τῆς πραγματικότητος, τότε θά ἀποφύγουμε τούς πειρασμούς.

Ὅμως, ἀφοῦ καλούμαστε νά φυλάξουμε τά μάτια μας, παιδιά, σύμφωνα μ' αὐτά πού εἶπαμε, σᾶς ἐρωτῶ: Τί θά εἶχαμε νά ποῦμε γιά ὅλα ἐκεῖνα τά διεφθαρμένα ἀνήθικα περιοδικά, μέ τίς βρώμικες φωτογραφίες, πού

πολλές φορές τά αγοράζουμε για νά τά δοῦμε; Τί θά εἶχαμε ἀκόμη νά ποῦμε γιά τίς εἰκόνες τοῦ κινηματογράφου; ἢ γιά τίς εἰκόνες τῆς τηλεοράσεως; Καί πᾶμε μάλιστα καί πληρώνουμε γιά νά δοῦμε τίς εἰκόνες αὐτές! Κι ὅμως, παιδιά, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μᾶς λέει *προσεχε τά μάτια σου, πρόσεχε μή σέ προδώσουν!* Σημαίνει λοιπόν ὅτι, πράγματι, πρέπει νά προσέχουμε.

Θά σᾶς συνιστοῦσα, ἐάν δέν ἔχετε τηλεόραση στό σπίτι σας –εἶναι κάτι πού τό λέω μερικά χρόνια τώρα– μή ἐπιμένετε στούς γονεῖς σας νά αγοράσουν. Ἐάν τό σπίτι σας δέν ἔχει τηλεόραση, μήν πηγαίνετε νά βλέπετε σέ ἓνα γειτονικό ἢ συγγενικό σπίτι. Ἐάν ὅμως τό σπίτι σας ἔχει τηλεόραση, καί μέ βάση αὐτά πού ἀκούσατε σήμερα, ὅτι πρέπει νά προσέχουμε πάρα πολύ τίς αἰσθήσεις μας, καί μάλιστα τήν αἴσθηση τῆς ὁράσεως, τότε θά πρέπει νά εἴμαστε προσεκτικοί σ' αὐτό τό διεφθαρμένο κουτί πού λέγεται *τηλεόραση* καί νά μή βλέπουμε ἀδιάκριτα.

Θά μοῦ πεῖτε πώς χρειάζεται πολύ ἰσχυρή θέληση, ὅταν σήμερα δέν ὑπάρχει σχεδόν σπίτι χωρίς τηλεόραση, καί ὁ πειρασμός εἶναι πολύ μεγάλος. Ρίχνει κανεῖς μιά ματιά ἐπάνω στίς ταράτσες τῶν πολυκατοικιῶν καί βλέπει τό δάσος τῶν κεραιῶν τῆς τηλεοράσεως! Αὐτά δέν εἶναι παρὰ τά τεχνικά ἐκεῖνα μάτια, πού κατεβάζουν τίς βρώμικες εἰκόνες μέσα στά διαμερίσματα, καί οἱ ἄνθρωποι βλέπουν στήν ὁθόνη τῶν τηλεοράσεών τους ὅ,τι βρώμικο, γιά νά τό ἀναπαράγουν κατόπιν στή φαντασία τους καί νά πέφτουν στήν ἁμαρτία.²⁸

28. Πρώτη ἡ *Ἀποκάλυψις*, στό 11ο κεφάλαιο, ἐδῶ καί 1900 χρόνια, ὑπαινίσσεται τήν τηλεόραση. Ἀλλά καί ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰ-

Ἐσεῖς πεῖτε: Δέν θέλω νά δῶ τηλεόραση!... Ἀκοῦστε το, ἄν πραγματικά καί σοβαρά σκέπτεστε νά ἔχετε μιά καθαρή καρδιά. Σᾶς βεβαιώνω ὅτι εἶναι ἀδύνατον, μιά ἀδύνατον νά ἔχουμε καθαρότητα καρδιᾶς, ἄν ἔχουμε πλάι μας ἓνα κουτί τηλεοράσεως. Εἶναι ἀδύνατον!... Ἐάν λοιπόν πραγματικά θέλετε νά ἔχετε καθαρότητα καρδιᾶς –γιατί ἀπό τήν ὄραση ξεκινάει ἡ καθαρότητα τῆς καρδιᾶς–, μή βλέπετε τηλεόραση. Σᾶς τό λέω μέ κάθε συνέπεια καί μέ κάθε εὐθύνη αὐτό.

Ἔτσι, θά κλείσουμε τό σημερινό μας μάθημα, παιδιά, στό ὁποῖο εἶδαμε πῶς ἡ Εὐᾶ, ἀλλά κι ὁ Ἀδάμ στή συνέχεια, εἶδαν ἐμπαθῶς τόν καρπό, πῶς ἡ αἴσθηση τῆς ὁράσεως διεστράφη, ὥστε ἀπό τή διαφθορά τοῦ νοῦ, πού πίστεψε στήν ἰσοθεΐα, καί πῶς τελικά ἀποφασισαν ν' ἀπλώσουν τό χέρι νά δοκιμάσουν τόν καρπό πού ὁ Θεός εἶπε νά μή δοκιμάσουν.

Ὁ σοφός Σειράχ, σέ μιά πολύ μικρή ἀλλά καί πολύ ὠραία προσευχή του, μᾶς λέει: «Κύριε, πάτερ καί Θεέ τῆς ζωῆς μου, μετεωρισμὸν ὀφθαλμῶν μὴ δῶς μοι καὶ ἐπιθυμίαν ἀπόστρεψον ἀπ' ἐμοῦ.»²⁹. Δηλαδή: Κύριε, Πατέρα καί Θεέ τῆς ζωῆς μου, μὴν ἐπιτρέψεις νά ἔχω μετεωρισμὸ τῶν ματιῶν μου, καί διῶξε μακριὰ ἀπὸ μένα κάθε ἐπιθυμία. Μετεωρισμός εἶναι νά γυρί-

τωλὸς μίλησε γι' αὐτήν, ἐδῶ καί 250 χρόνια, μέ δύο προφητεῖες. Ἡ πρώτη: *Θά βγεῖ ἓνα μαγικό κουτί πού θά τρελλάνει τόν κόσμο!* Καί ἡ δεύτερη: *Θά ῥθει καιρὸς πού μέσα σ'αὐτὸ σπίτια θά μπεῖ ὁ καταραμένος διάβολος, καί τὰ κέρατά του θά εἶναι σ'αὐτὸν κεραμίδια!* Προφανῶς ὁ Ἅγιος δέν κατηγοροῦσε τήν τηλεόραση καθεαυτήν, ὡς ἓνα καταπληκτικὸ ἐπίτευγμα, ἀλλὰ τήν κακὴ χρῆση της, γιὰ ὅ,τι κακὸ σήμερα προβάλλεται ἀπ' αὐτήν.

29. Σοφ. Σειράχ 23, 4-5.

ζουν άνεξέλεγκτα τά μάτια δεξιά καί ἄριστερά, καί νά βλέπουν ὅ,τι βρεθεῖ μπροστά τους. Ἐν λοιπόν ὑποθετῇ ὅτι εἶδαμε κάποια εἰκόνα ἄσχημη, παρακαλοῦμε νά φύγει μακριά μας, μαζί μέ κάθε ἐπιθυμία κακή πού τυχόν δημιουργήθηκε μέσα μας ἀπό αὐτήν τήν εἰκόνα. Αὐτό εἶναι σύμφωνο μ' ἐκεῖνο τό «*πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν*».

Ἐχοντας λοιπόν αὐτά ὑπ' ὄψιν, παιδιά, ἅς προσέχουμε πολύ τά μάτια μας. Θά συνεχίσουμε τήν ἐρχόμενη Κυριακή, πρῶτα ὁ Θεός.

Κυριακή, 7 Ὀκτωβρίου 1984